

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА СУТНІСТЬ КОМПЛАЄНС-БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ESSENCE OF COMPLIANCE-SAFETY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті розглянуто теоретична та методологічна сутність вперше введеної автором в науковий обіг дефініції «комплаєнс-безпека». Пропонується визначити поняття комплаєнс-безпеки промислового підприємства як захищеність життєво важливих інтересів промислового підприємства від зовнішніх та внутрішніх порушень законів, нормативних правових актів, стандартів, установчих та внутрішніх документів підприємства шляхом визначення, оцінювання та максимального зменшення (усунення) комплаєнс-ризиків.

Ключові слова: комплаєнс, комплаєнс-безпека, економічна безпека, комплаєнс-ризик, функції, політики, принципи, бізнес, підприємства.

В статье рассмотрены теоретическая и методологическая сущность впервые введенной автором в научный оборот дефиниции «комплаєнс-безопасность». Предлагается определять понятие комплаєнс-безопасности промышленного предприятия как защищенность жизненно важных интересов промышленного пред-

приятия от внешних и внутренних нарушений законов, нормативных правовых актов, стандартов, учредительных и внутренних документов предприятия путем определения, оценки и максимального уменьшения (устранения) комплаєнс-рисков.

Ключевые слова: комплаєнс, комплаєнс-безопасность, экономическая безопасность, комплаєнс-риск, функции, политики, принципы, бизнес, предприятия.

The article deals with the theoretical and methodological essence of the first-time introduced by the author in the scientific circle of the definition of "compliance-security". Therefore, it is proposed to define the concept of compliance of the industrial enterprise as the protection of vital interests of the industrial enterprise from external and internal violations of laws, normative legal acts, standards, constituent and internal documents of the enterprise by definition, assessment and maximum reduction (elimination) of compliant risks.

Key words: compliance, compliance-safety, economic safety, compliance risk, functions, policies, principles, business, enterprises.

УДК 316.624:[159.9:331.101.3]

Кобелева Т.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри організації
виробництва та управління персоналом
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Постановка завдання. В даний час промислові підприємства здійснюють виробничо-комерційну діяльність в складних умовах ризику розвитку підприємств. Тому питання економічної безпеки в їх діяльності є надзвичайно важливими. Більшість топ-менеджерів прагнуть до забезпечення сталого розвитку свого підприємства з найменшим рівнем ризику волатильності (невизначеності, непередбачуваного коливання показників бізнес-діяльності), що істотно впливає на основні показники стратегічного, тобто різних непередбачуваних коливань вартості як самого підприємства, так і його активів. Сьогоднішні реалії господарювання такі, що забезпечення безпеки підприємства та, в першу чергу, його економічної безпеки неможливо без впровадження в практику його діяльності системи комплаєнс.

Сучасна система комплаєнс здатна забезпечити промисловим підприємствам більш низькі витрати на захист їх бізнес-інтересів, а також майнових прав власників, оптимізувати структуру бізнес-процесів, підвищити рівень якості топ-менеджменту підприємства в цілому. Все це створює важливі і актуальні передумови для розробки теоретичних і практичних основ комплаєнс, адаптації їх до реалій великого і середнього українського бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переважна більшість наявних досліджень в сфері економічної безпеки розглядають проблеми її забезпечення на основі детального аналізу макро-

та мікропоказників роботи підприємства та на цій підставі формують науково-методичні рекомендації по збереженню наявних економічних досягнень промислового підприємства або по їх покращенню. Не заперечуючи в цілому проти такої постановки питання, зауважимо, що, можуть бути випадки, коли робота навіть досить успішних на даний час підприємств може знаходитися в надзвичайно небезпечному стані. Підставами для такого висновку можуть бути корупційні схеми в роботі підприємства, наявність шахрайських обладунків, приховування податкових навантажень, порушення антимонопольного законодавства та інші не менш важливі прояви порушень діючого законодавства, нормативних положень регіональних, галузевих положень та стандартів самого підприємства. Зауважимо, що всі ці, неприйнятні для любого підприємства прояви порушень існуючої нормативно-законодавчої бази, знаходяться в сфері дії комплаєнс. Разом з тим, переважна більшість промислових підприємств в українському бізнесі вважають за краще не виділяти кошти на проведення комплаєнс-заходів, багато з них ще навіть не знайомі з концептуальними положеннями комплаєнс. Слід зауважити, що положення та принципи комплаєнс в нашій країні ще практично не використовуються в діяльності реального бізнесу, в певній мірі положення комплаєнс-контролю введено в практику роботи тільки деяких українських фінансово-кредитних організацій, зокрема, банківських установ.

Аналіз основних досягнень і літератури.

Теоретичні та практичні питання комплаєнс детально розглядали в своїх наукових розробках українські та зарубіжні вчені-економісти, зокрема, М.М. Альошин, Е.І. Альошина, Г. Бортніков, М. Верес Шомоші, Н.М. Внукова, О. Данилін, С. Нагі, Л.Л. Калініченко, Д. Коціскі, М.Г. Орлова, П.Г. Перерва, А.Г. Терехова, Е. Пустовалова, Т.В. Романчик, В.В. Сілакова, В.А. Черепанова, М.А. Шалімова, М.М. Шарамко та ін. В їх наукових розробках відтворено основні термінологічні поняття системи комплаєнс, обґрунтовано основні сфери її використання, визначено фактори ефективності використання комплаєнс-програми на промислових підприємствах та в фінансових організаціях. Разом з тим, свого подальшого дослідження потребують питання формування та ефективного використання організаційного механізму комплаєнс як складової забезпечення економічної безпеки промислового підприємства. На думку автора, комплаєнс-функція включає в себе всі необхідні функції для якісної протидії корупційним схемам в роботі підприємства, здійсненню шахрайських оборудок, приховуванню податкових навантажень, порушенням антимонопольного законодавства і т.п.

Постановка завдання. Метою дослідження є введення в науковий обіг терміну «комплаєнс-безпека» та дослідження теоретико-методологічної його сутності як економічної категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «комплаєнс» в цей час став відтворенням ефективного, дієвого та етичного управління. Все більша кількість промислових підприємств та фінансових установ при виробництві і збуті продуктів використовують програму комплаєнс. Досвід показує, що там, де комплаєнс-функція є складовою корпоративного управління, виникають реальні передумови до зростання конкурентоспроможності підприємства та його продукції, поліпшення його техніко-економічних показників роботи, створення сприятливого соціально-психологічного клімату, забезпечення необхідного рівня економічної безпеки.

Комплаєнс (англ. *compliance* – згода, відповідність; походить від дієслова *to comply* – виконувати) – в перекладі з англійської означає дію відповідно до запиту або зазначенням. Комплаєнс являє собою відповідність конкретних дій підприємства (організації) в цілому, окремого колективу чи працівника будь-якого рангу якихось внутрішніх або зовнішніх вимог (законам, стандартам, нормам, положенням і т.п.). В практичній діяльності промислового підприємства під комплаєнсом мається на увазі частина системи управління / контролю в організації, пов'язана з ризиками невідповідності, недотримання вимог законодавства, нормативних документів, правил і стандартів наглядових органів, галузевих асоціацій та організацій, кодек-

сів поведінки і т.д. Наявність таких ризиків невідповідності (комплаєнс-ризиків) в кінцевому підсумку можуть виявлятися у формі застосування юридичних санкцій або санкцій регулюючих або правоохоронних органів, фінансових або репутаційних втрат як результат невідповідності законам, загальноприйнятим правилам і стандартам. Наявність ефективного захисту підприємства від вказаних факторів, на наш погляд, повинне органічно вписуватися в систему забезпечення економічної безпеки промислового підприємства.

Термін «комплаєнс» в Україні закріплено на законодавчому рівні у Постанові Правління Національного банку України від 29.12.2014 № 867 «Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України». Згідно цього документу, комплаєнс – це дотримання організацією законодавчих актів, ринкових стандартів, а також стандартів та внутрішніх документів організації [3].

Для досягнення головної мети необхідно створити систему заходів, що забезпечують для бізнесу умови для неухильного дотримання вимог законодавства. Така система заходів передбачає обов'язкову відповідність усіх аспектів господарської діяльності етичним нормам (кодексам поведінки), антикорупційним законів, правил та інструкцій. І в кінцевому підсумку, за допомогою комплаєнс-програми, створюються необхідні умови для побудови стійкого (успішного і в довгостроковій перспективі) бізнесу.

Виходячи з даних посилок, слід використовувати термін комплаєнс для позначення безперервних зусиль організації (підприємства, установи) дотримуватися всіх національних і міжнародних законів, стандартів і правил, застосовні до її діяльності, в тому числі власні внутрішні корпоративні політики та процедури.

Практика використання комплаєнс в різних сферах економічної діяльності показує, що основним в цьому понятті є забезпечення безумовного виконання вимог чинного законодавства, діючих норм та положень (рис. 1).

На сьогодні досить розповсюдженим в наукових дослідженнях є термін «економічна безпека підприємства». На думку Л.М.Худолій, «система економічної безпеки підприємства – комплексне поняття, до складу якого входять суб'єкти, об'єкти та механізм реалізації безпеки на підприємстві» [8]. Зазвичай, механізм забезпечення економічної безпеки кожного підприємства формується індивідуально, його складові та важелі управління залежать від багатьох чинників, серед яких частіше всього дослідники виокремлюють найбільш важливі складові, перелік яких показано на рис.2.

Вказані складові (рис. 2) як правило враховуються при визначенні інтегрального показника економічної безпеки підприємства. Але далеко не завжди при його формування враховуються показ-

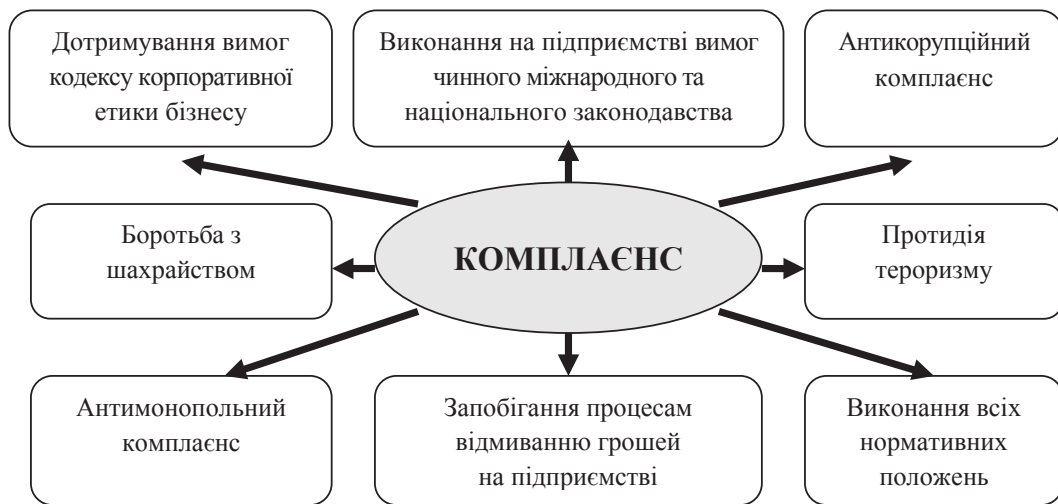

Рис. 1. Економічна сутність комплаєнс

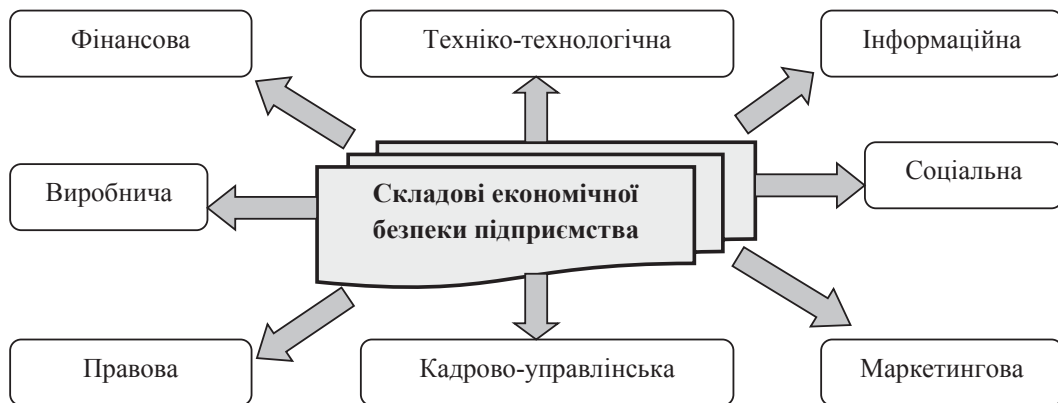

Рис. 2. Складові економічної безпеки промислового підприємства

ники корупції, шахрайства, відмивання грошей, порушення корпоративної етики, антимонопольного, податкового законодавства і т.п. В останні 20...25 років в світовій економіці все це є предметом комплаєнс досліджень. Виходячи з цих посилань, пропонуємо ввести в економічну термінологію дефініцію «комплаєнс-безпека підприємства». Новий термін потребує свого теоретико-методологічного обґрунтування та визначення як економічної категорії.

Сутність терміну «комплаєнс-безпека» виходить з визначення як самого терміну «комплаєнс», так і поняття «економічна безпека». Тому пропонується визначати поняття **комплаєнс-безпеки промислового підприємства** як захищеність життєво важливих інтересів промислового підприємства від зовнішніх та внутрішніх порушень законів, нормативних правових актів, стандартів, установчих та внутрішніх документів підприємства шляхом визначення, оцінювання та максимального зменшення (усунення) комплаєнс-ризиків. Такого роду визначення дозволяє, по-перше, показати динамічність комплаєнс безпеки в просторі і часі; по-друге, визначати важли-

вість як внутрішніх, так і зовнішніх чинників впливу на розмір комплаєнс безпеки; по третє, показати тісну взаємодію на правовій основі державної і корпоративної систем забезпечення економічної безпеки; по-четверте, визначати в якості основного інструменту комплаєнс безпеки промислового підприємства наявність та рівень комплаєнс-ризиків.

Дослідження методологічної сутності комплаєнс-безпеки передбачає визначення функцій, політик та принципів цього напрямку економічної роботи на промисловому підприємстві.

Функції комплаєнс-безпеки визначають основні напрямки та задачі діяльності підприємства, яку підприємство передбачає проводити для повного забезпечення економічної безпеки своєї виробничо-комерційної діяльності.

Основні *принципи комплаєнс (комплаєнс-безпеки)* визначені Базельським комітетом з банківського нагляду в квітні 2005 року в виданім цим комітетом документі «Комплаєнс і комплаєнс-функція в банках» [2]. Незважаючи на те, що спочатку Базельський комітет визначав комплаєнс-принципи для банківського сектора економіки, після відповід-

ного наукового корегування вони можуть бути адаптовані до умов промислового підприємства.

Комплаєнс-політика – це сукупність способів, методів і процедур, спрямованих на управління комплаєнс-ризиком. Мета комплаєнс-політики – це мінімізація або виключення комплаєнс-ризиків, які можуть проявлятися у формі застосування юридичних санкцій або санкцій регулюючих або правоохоронних органів, фінансових або репутаційних втрат як результат невідповідності законам, правилам і стандартам.

Функції, принципи та політики забезпечення комплаєнс-безпеки на промисловому підприємстві представлено нами в табл.1.

Вперше в нашій країні термін «комплаєнс-ризик» було визначено в ст.1 п.12 Постанови Правління Національного банку України від 28.03.2007 № 98 «Методичні рекомендації щодо вдоскона-

лення корпоративного управління в банках України»: комплаєнс-ризик – ризик юридичних санкцій, фінансових збитків або втрати репутації внаслідок невиконання організацією вимог законодавства України, нормативно-правових актів, внутрішніх положень і правил, а також стандартів організацій, що застосовуються до його діяльності. Нездатність передбачати вплив неналежних дій працівників організації може призвести до негативного суспільного резонансу та завдати шкоди репутації організації, навіть якщо не було порушено вимог законодавства України [3].

Методологічна сутність комплаєнс безпеки передбачає виокремлення сфери прояву комплаєнс-ризиків при забезпеченні комплаєнс безпеки промислового підприємства:

– ризики юридичних (кримінальних) санкцій з боку держави за порушення закону;

Таблиця 1

Функції, принципи та політики забезпечення комплаєнс-безпеки промислового підприємства

Комплаєнс-безпека промислового підприємства		
Функції	Принципи	Політики
Антикорупційна діяльність та дотримання норм етики	Відповідальність вищого менеджменту	Політика кодексу корпоративної етики (Code of Ethics)
Оцінка комплаєнс-ризиків підприємства	Відповідальність виконавчих органів за комплаєнс-ризик	Політика боротьби з корупцією на підприємстві
Консультавання персоналу з питань дотримання норм етичного ведення бізнесу	Високий офіційний статус комплаєнс-служби і її керівника	Політика боротьби з шахрайством (Anti-Fraud Policy)
Навчання персоналу з питань в області комплаєнс	Незалежність комплаєнс-функція на підприємстві	Політика протидії відмиванню доходів (Fight against Money Laundering)
Адміністрування гарячої лінії (первинна перевірка отриманих повідомлень)	Повний доступ до інформації та персоналу	Політика прийняття і дарування подарунків (Gift policy)
Розслідування комплаєнс-порушень (корупція, етика бізнесу, конфлікт інтересів, репутація)	Наявність ресурсів для роботи комплаєнс-служби, включаючи аутсорсинг	Політика повідомлень про порушення етичних стандартів (Whistleblowing policy)
Промислова безпека, охорона праці і екологія	Професіоналізм персоналу	Політика протидії тероризму (Terrorist Finan)
Антимонопольний комплаєнс	Комплаєнс – спільне завдання колективу.	Політика, яка регулює конфлікт інтересів (Conflict of interest management policy)
Захист персональних і конфіденційних даних	Виявлення, оцінка та аналіз комплаєнс-ризик	Політика контролю покупок цінних паперів
Дотримання прав людини на робочому місці	Контроль, перевірка і звітність	Політика конфіденційності інформації (Privacy policy)
Торгові санкції	Взаємодія з внутрішнім аудитом	Принцип системної комплаєнс-програми
Протидія відмиванню грошей і фінансуванню тероризму	Комплекс специфічних обов'язків комплаєнс-функції	Політика «знай свого клієнта» (Know Your Costomer)
Недопущення торгівлі інсайдерською інформацією і маніпулювання ринком	Зовнішньоекономічна інтеграція	Політика взаємодії з регулюючими органами
Комплаєнс в сфері маркетингу продукції (наприклад, надання повної та чесної інформації щодо продукції підприємства)	Не слід фетишизувати комплаєнс (комплаєнс для бізнесу, але не бізнес для комплаєнс)	Політика поділу доступу до інформації – політика «Китайської стіни» (Chinese walls)

– ризики фінансових втрат підприємства внаслідок порушення обов'язкових правил ведення бізнесу та зобов'язань підприємства;

– ризики втрати (погіршення) ділової репутації підприємства (зменшення вартості гудвілу);

– ризики настання особистої відповідальності топ-менеджменту підприємства (членів ради директорів і виконавчого керівництва фірми);

– ризики прояву злочинів всередині підприємства, злочинів проти підприємства і залучення підприємства в злочинну діяльність.

Стосовно до промислових підприємств пропонується визначати комплаєнс-ризик як *ризик застосування юридичних санкцій або санкцій регулюючих органів, суттєвого фінансового збитку, втрати частки ринку або втрати репутації підприємством в результаті недотримання ним законів, інструкцій, правил, стандартів саморегулюючих організацій або зовнішніх і внутрішніх кодексів поведінки, що стосуються виробничо-підприємницької діяльності.*

Що стосується практики роботи промислового підприємства в сфері виробничо-комерційної діяльності, цілі комплаєнс безпеки можуть бути зведені до наступних положень (рис. 3):

– контролювати, забезпечувати виконання законів, положень, професійних стандартів та внутрішніх правил, очікувань і очікуваних негативних наслідків виробничо-комерційної діяльності даного підприємства, а також вирішення проблем, що виникають з цього;

– забезпечення регулювання прозорості корпоративних операцій, економне і ефективно використання ресурсів для виробничо-комерційної діяльності та споживання її результатів;

– створення умов для етичних корпоративних операцій, запобігання корупційних ризиків у всіх напрямках виробничо-комерційної діяльності промислового підприємства.

Концепція комплаєнс передбачає не тільки примусове дотримання законів, норм і положень, а й досконале знання цих норм кожним членом колективу, а також добровільного їх виконання.

Система комплаєнс-контролю в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства може і повинна взаємодіяти практично з усіма відділами та структурними підрозділами. Практичне виконання вказаної рекомендації буде сприяти не тільки виявленню, аналізу, оцінюванню комплаєнс-ризиків, розробці методичної бази по їх мінімізації, а й оптимізації роботи комплаєнс-контролю в цілому.

Суть комплаєнс-контролю полягає в тому, що кожен співробітник промислового підприємства має чітке уявлення про те, які дії в його роботі повинні робитися саме ним для мінімізації комплаєнс-ризиків або для їх можливого повного усунення. Для недопущення або, принаймні, мінімізації комплаєнс-ризиків, які можуть виникати в сфері інноваційної діяльності і, особливо, при комерціалізації отриманих результатів, пропонується розмежувати сфери, в яких застосування комплаєнс-функції необхідно, і сфери, в яких співробітники повинні намагатися апріорі виключати можливість виникнення ризикових ситуацій і в такому випадку застосування комплаєнса не доцільно. У зв'язку з цим можна позначити три основні групи ризиків в сфері інноваційної діяльності підприємства, які в сукупності становлять основу комплаєнс-ризиків (рис. 4).

З точки зору автора, в сфері комплаєнс-безпеки підприємства найбільш важливим є репута-

Рис. 3. Функції комплаєнс-контролю в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства

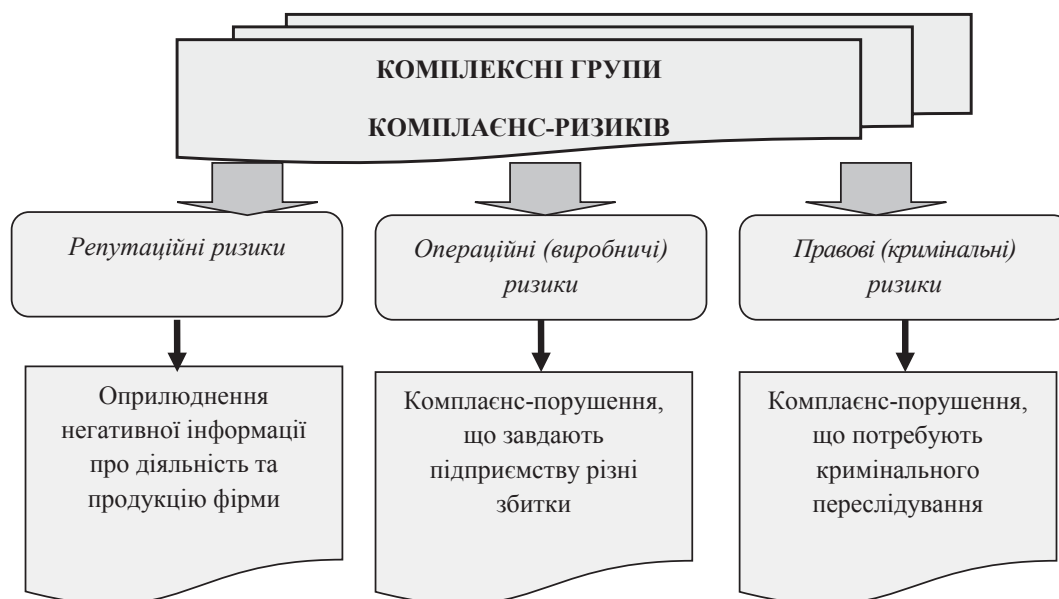

Рис. 4. Комплексні групи комплаєнс-ризиків в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства

ційний ризик, на який промислові підприємства зазвичай не звертають потрібної уваги. Разом з тим, якраз наявність репутаційних втрат може в підсумку привести до негативних результатів при підведенні результатів виробничо-комерційної діяльності підприємства. Актуальність та важливість репутаційної складової в діяльності промислового підприємства підкреслює крилатий вираз Бенжаміна Франкліна: «Необхідно багато хороших справ, щоб створити хорошу репутацію, і тільки один поганий вчинок щоб втратити її».

Забезпечення комплаєнс безпеки на підприємствах передбачає обов'язкову відповідальність комплаєнс-менеджера перед керівництвом і співробітниками за ідентифікацію та управління комплаєнс-ризиками, до яких, зокрема, належить контроль за можливими спробами відмивання коштів і фінансування тероризму. Проведені дослідження [4; 9; 13] свідчать про те, що досконалих інструктивних положень щодо регламентації управління комплаєнс-ризиками в законодавстві України не розроблено, тому промислові підприємства повинні самостійно впроваджувати системи управління

комплаєнс-ризиками. На думку автора, при здійсненні цієї функції слід виходити з того, що саме мінімізація або повне усунення є метою управління ними, а не оптимізація, тому що комплаєнс-ризики характеризуються негативним впливом на діяльність промислового підприємства [7; 13]. Немає сенсу оптимізувати певне значення комплаєнс-ризиків (комплаєнс-загрози), якого в принципі не повинно бути і підприємству потрібно прикладати максимум зусиль до його усунення.

Впровадження програми комплаєнс-безпеки на українських промислових підприємствах відкриває нові можливості для розвитку бізнесу, усунення або зменшення ризиків, підвищення якості корпоративного управління в цілому. У табл. 2 наведені основні переваги програми комплаєнс-безпеки на промислових підприємствах і наслідки для підприємств, які не впроваджують і не використовують основні положення комплаєнс-безпеки.

Висновки з проведеного дослідження. Введення в науковий обіг терміну «комплаєнс-безпека» дозволяє зовсім по іншому розглядати проблему забезпечення економічної безпеки промислового

Таблиця 2

Основні області впливу програми комплаєнс-безпеки на промисловому підприємстві

Сфери впливу програми комплаєнс-безпеки на промисловому підприємстві		
Протидія відмиванню коштів та валютний контроль	Облік, звітність, уявлення	Законодавство про ринок цінних паперів і похідних фінансових інструментах
Антимонopolне законодавство	Фінансової звітності	Державна таємниця, персональні дані
Митне законодавство	Податкове законодавство	Корпоративне право і закон про компанії
Банківське законодавство	Страхове законодавство	Захист прав споживачів
Трудове законодавство	Вимоги лістингу і бірж	Правила професійних асоціацій
Екологічні норми	Протидія шахрайству	Правила забезпечення безпеки

підприємства. Економічна безпека підприємства повинна забезпечуватися не тільки ефективністю самої виробничо-комерційної діяльності, а і відношенням виробничої системи, топ-менеджменту і всього персоналу підприємства до показників корупції, шахрайства, відмивання грошей, порушення корпоративної етики, антимонопольного, податкового законодавства і т.п. Поряд із захисними заходами, здійснюваними державою, підприємство повинне захищати само себе на основі активної протидії порушенням законів та нормативних документів на всіх рівнях. Все це суттєво методологічно розширює як сам термін «економічна безпека підприємства», так і значно збагачує теоретико-методичний інструментарій, який використовується при проведенні різного роду заходів, направлених на забезпечення економічної безпеки промислового підприємства.

Забезпечення економічної безпеки промислового підприємства не є прерогативою якогось одного державного або корпоративного відомства чи служби. Вона повинна підтримуватися всією системою державних органів, всіма ланками і структурами менеджменту промислового підприємства. З цими задачами пов'язані перспективи подальших досліджень в сфері комплаєнс-безпеки промислового підприємства. Виникає нагальна потреба в розробці теоретико-методичних положень по визначенню та оцінюванню комплаєнс-ризиків, визначення рівня корупції та шахрайства на підприємстві, рівня порушень антимонопольного та податкового законодавства, розробки системи постійно діючого моніторингу як самих порушень, так і системи покарань за такого роду дії.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алешин М.М. Комплаєнс как инструмент повышения стоимости корпорации / М.М. Алешин, Е.И. Алешина // Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ», том 8, № 5. – 2016. – Режим доступа: <http://naukovedenie.ru/PDF/48EVN516.pdf>
2. Комплаєнс та комплаєнс-функція у банках, 2005 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs113.pdf>
3. Методичні рекомендації щодо удосконалення корпоративного управління в банках України: Постанова Правління НБУ від 28.03.2007 р. № 98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=51512
4. Перерва П.Г. Комплаєнс-програма промислового підприємства: сутність і задачі / П.Г. Перерва // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр.– Сер. : Економічні науки. – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. – № 24 (1246).– С. 153–158.
5. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України: Постанова Правління Національного банку України № 867 від 29.12.2014 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
6. Романчик Т. В. Наукові засади дефініції "економічна безпека" / Т.В. Романчик // Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі : зб. тез наук. робіт 1-ї Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., 21-23 березня 2017 р. – Кременчук : КрНУ, 2017. – С. 206-209.
7. Романчик Т.В. Економічна безпека підприємства: функціональні аспекти / Т.В. Романчик // Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю факультету міжнародного туризму та управління персоналом Запорізького національного технічного університету, 30-31 березня 2017 р. : [в 2 т.]. Т. 2 / ред. В. М. Зайцева. – Запоріжжя : "Просвіта", 2017. – С. 372–374.
8. Худолій Л.М. Складові економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності [Електронний ресурс] / Л.М. Худолій // Ефективна економіка. – 2011. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=455>
9. Kocziszky György, Veres Somosi M., Pererva P.G. Anti-corruption compliance in the enterprise's program // Стратегічні перспективи розвитку економічних суб'єктів в нестабільному економічному середовищі: зб. тез наук. робіт 2-ї Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю, 28-30 листопада 2017 р. / Кременч. нац. ун-т ім. Михайла Остроградського. – Кременчук, 2017. – С. 164–167.
10. Nagy S. (2017). The Impact Of Country Of Origin In Mobile Phone Choice Of Generation Y And Z // JOURNAL OF MANAGEMENT AND TRAINING FOR INDUSTRIES. – № 4. – Pp. 16–29.
11. Nagy S., Piskóti I., Molnár L., Marien, A. (2012). The relationship between values and general environmental behaviour. Economics and Management, No. 17(1), pp. 272–278.
12. Nagy Szabolcs Digital economy and society – a cross country comparison of Hungary and Ukraine // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. – Харків : НТУ "ХПІ", 2017. – № 46 (1267). – С. 174–179.
13. Pererva P.G. Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. – Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. – 668 p.
14. Piskoti I., Nagy S. (2009). A new customer satisfaction management model (methodology and practice). Economics and managements, No. 14, pp. 483–490.
15. Sikorska M., Kocziszky György, Pererva P.G. Compliance service at guest services enterprises / M. Sikorska, // Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Полтава, 19 жовтня 2017 р. – Полтава : ПУЕТ, 2017. – С. 389–391.